

ARNIKUM

ARNIKA
ČTVRTLETNÍK
SDRUŽENÍ ARNIKA

2-2008

Kdy skončí válka proti stromům?

Česká inspekce životního prostředí je zahlcena - 90 % případů, které musejí inspektoři řešit, souvisí s kácením stromů. „Jde bezesporu o jeden z nejvážnějších problémů dneška,“ říká Tomáš Mařík z inspekce. „Kácením ničíme biotopy živočichů i prostředí pro život člověka.“ V brzké době se lepší zákon na ochranu stromů zřejmě prosadit nepodaří. Zatím tedy nezbývá než si pečlivě všimnout svého okolí a stromy, které tam zbyly, důsledně bránit.

Kdo zná dobře Břevnovský klášter v Praze, nemůže si nevšimnout chybějících stromů. Celá alej staletých lip zmizela a místo nich jsou podél cesty nové stromky, úzké tyčky s pár větývkami. „Stromy byly staré, padaly z nich větve,“ říká správce kláštera Petr Linhart a opat Petr Siostronek mu přitakává. Tomáš Mařík z České inspekce životního prostředí ale jejich argumenty odmítá: „Někteří lidé a firmy vedou totální

válku proti stromům. Po celé republice se kácí zdravé stromy, často bez důvodu. Dříve by něco takového bylo nepředstavitelné. Stromy i aleje dotvářejí charakter měst i typickou českou krajinu a jejich kácením se ochuzujeme o část odkazu předků“.

Vykácení historické aleje u Břevnovského kláštera je jedním z nejkřiklavějších případů, které inspekce v poslední době řešila. Kácelo se i přes výslovný zákaz inspektorů. Firmě, která spoušť provedla, hrozí pokuta až do milionu korun, arcipatství dokonce dvoumilionová pokuta, a správce kláštera vyšetřuje policie. Tato kauza je ale jen vrcholkem ledovce.

Zůstaňme ještě chvíli v Praze 6, aby byl zřejmější rozsah probíhajícího tažení proti stromům. Radnice zde chce vykácet stromořadí v šesti ulicích a jeden celý park. Kvůli výstavbě dálničního tunelu má zmizet dalších tisíc stromů podél stavby a 40 tisíc čtverečních metrů keřů. Ačkoliv oficiálně se kácení zdůvodňuje stářím a špatným stavem stromů, skutečnost je jiná. Stromy mají ustoupit především narůstajícímu automobilismu. Zákon sice předpokládá, že když chce někdo kácet, měl by také sázet, skutečnost je ale většinou jiná. Zmíněná Praha 6 plánuje vysadit sotva čtvrtinu počtu stromů oproti těm, které pokácí.

pokračování na str. 3 ►

Za pět minut dvanáct

Dlouhá léta se pokouším přehlížet označování lidí z ekologických hnutí za ekoteroristy, protože je z podstaty tohoto slova nesmyslné. Terorismus staví na násilných činech. Ekologická hnutí nebo lépe environmentalisté, jak se těmto lidem říká v zemích označovaných jako Západ, vyznávají v naprosté většině nenásilí.

Člověk, který napsal pod zkratkou JAG na Neviditelném psu kritiku anket Ropák roku a Zelená perla, však vidí, že Evropu obchází strašidlo tzv. ekologismu: „Ekologisté nejsou inkvizice, a tak Václava Klause (zatím) upálit nemohou. Ale aspoň jej svými hloupými „cenami“ stavějí na pranýř... Bohužel, nacisté a komunisté také začínali veřejným ostouzením sobě nepohodlných osob, aby jejich zločiny nakonec přinesly nesmírné utrpení a smrt desítek milionů lidí.“

Václav Klaus kandidoval na Ropáka knihou Modrá nikoli zelená planeta a Zelenou perlu vyhrál výrokem „Žádné ničení planety nevidím, nikdy v životě jsem neviděl a nemyslím, že nějaký vážný a rozumný člověk by to mohl říci.“ Při četbě obhájce práv našeho pana prezidenta jsem se zamyslel nad tím, co provázelo nacismus a komunismus? Touha uchopit moc, ovládnout osobní život jednotlivců, vytváření obrazu nepřítele - třídního nebo rasového. A v neposlední řadě populismus. Tak mne tak napadlo... a co ekonomismus?

Jindřich Petrlík
člen rady
Arniky

Strom na obrázku měl být spolu s řadou ostatních pokácen. Lukáš Matějka z Arniky a další obyvatelé přilehlého domu s tím nesouhlasili a účastnili se řízení o stavbě zdi. Výsledkem je dohoda o zachování stromů a případné výsadbě nových na stejném místě, pokud by některé z javorů stavbu nepřečkaly. Foto Arnika: Lukáš Matějka

Nejen o kampani Factory Watch s Mary Taylorovou

Mary Taylorová, členka anglické pobočky organizace Přátelé Země, se zabývá ekologií a životním prostředím již mnoho let. Nás zajímala především její práce v devadesátých letech, kdy ve Velké Británii vedla kampaň "Factory Watch" zaměřenou na sledování znečišťovatelů životního prostředí a zveřejňování údajů z registrů znečišťování.

* Kdy Přátelé Země (FOE) s kampaní Factory Watch začali a jaké byly její hlavní cíle?

Jej, tak to už nějaký ten pátek bude! O průmyslové znečištění jsme se začali zajímat na začátku devadesátých let. Kampaň byla rozdělena do dvou směrů, které logicky vyvstaly z tehdejší situace. Jedním z nich bylo omezit znečištění a tím druhým zlepšit přístup k informacím. Internetové stránky Factory Watch byly poprvé spuštěny v roce 1994 - kdy přístup k internetu nebyl tak rozšířený jako nyní, takže umístit oficiální informace na web, jak jsme to udělali my, bylo docela revoluční. Kampaň jsme vedli také za redukci vypouštění látek, které způsobují rakovinu a věnovali jsme se i ekologicko-právní problematice.

* Dosáhli jste toho, o čem jste usilovali? Co podle Vás bylo největším úspěchem kampaně?

Pro mě jsou ústřední tři věci. Tou první bylo publikování dat na internetu. Informace byly sice přístupné, ale jen na papíře a k veřejnosti se dostávaly skrze různé úřady. Už jen to, že jsem jednoho dne měla data převedená do elektronické formy, bylo samo o sobě průlomové. Pak přišla na řadu myšlenka umístit údaje na internet včetně interaktivních map a možnosti vyhledávání pomocí poštovních směrovacích čísel. Dnes už je takový postup standardní, ale v té době šlo o první využití internetu pro takový druh informací o znečištění. Zveřejnění dat se stalo malou senzací, o kterou se zajímala všechna hlavní média a jenž poněkud šokovala státní úředníky kontrolující znečišťování (tehdy měli pouze jeden počítač s přístupem k internetu!).

Dalším úspěchem bylo snížení karcinogenních látek vypouštěných hlavními podniky. Mezi léty 1998 a 2002 šlo o 48%. Přesto se dál rok co rok vypouští několik tisíc tun těchto látek.

A konečně, porovnali jsme data o znečištění a umístění podniku s příjmem domácností. Výsledek analýzy ukázal na do očí bijící propojení mezi chudšími domácnostmi a blízkostí továren a podniků produkujících karcinogenní látky. Pro nejchudší domácnosti bylo mnohem pravděpodobnější, že se v jejich sousedství nachází

továrna nebo podnik vypouštějící průmyslové znečištění. To donutilo ministry, aby se začali o problém zajímat, a také vznikl určitý tlak na průmyslové podniky a autority mající na starosti znečištění, aby celou záležitost vysvětlily a něco s ní udělaly.

* Proč Přátelé Země kampaň Factory Watch ukončili? Věnujete se nějakým způsobem těmto problémům i nadále?

Začali jsme pracovat na legislativě ohledně chemických látek v EU - REACH (Registrace, Evaluate a Autorizace Chemických látek) - a to se stalo naší hlavní náplní. Některé analýzy bylo také problematictější opakovat, protože se měnil soubor vstupních dat - určité chemické látky byly například z registru vypuštěny. Také jsme více svých aktivit přesunuli na téma klimatických změn. Stále ale máme několik místních aktivistů, kteří se průmyslovým znečištěním zabývají, a náš právní tým pomáhá lidem, jež potkaly nějaké komplikace spojené s danou problematikou.

* Některé podniky v České republice rozdělují své provozy na víc právních subjektů, aby nemusely plnit tak přísné limity. Jedním z nich je například Kronospan s velkou továrnou v Jihlavě. Máte podobné problémy i ve Velké Británii?

Podniky se u nás rozdělují a prodávají opravdu hodně, takže vystopovat komu patří, může být dost náročné. Je to důležité především při hledání právní odpovědnosti. Dokazování, že konkrétní společnost způsobila svým znečištěním někomu určitou újmu, například zdravotní problémy, u nás není vůbec snadné. Dokonce i pro lidi, kteří byli během své práce vystaveni účinku chemických látek, je těžké domoci se práva na odškodnění.

* Naším dalším problémem je, že české zákony zaostávají za informacemi z výzkumů o účincích chemických látek na lidské zdraví. Například styren nebo formaldehyd jsou dle Mezinárodní agentury pro výzkum rakoviny (IARC) karcinogenní látky,

nikoliv už ale dle českých zákonů. Podniky vypouštějící tyto a podobné chemikálie pak tvrdí, že jsou neškodné. Jaká je situace ve Vaší zemi?

Těžko se někdo bude přít s IARC a jejich klasifikací, ústředním bodem rozepří ale je posuzování úrovně expozice - vystavení chemickým látkám, vliv působení více látek najednou apod. Například benzen je známým karcinogenem, ale stále se přidává do benzínu, takže je jeho účinkům vystaven každý. Díky své práci na legislativě REACH také vím, že mnoho běžných domácích předmětů - od pohovek a kuchyňských linek až po počítače - obsahuje podezřelé nebo škodlivé chemické látky.

pokračování na str. 3 ►

Mary Taylorová: Akce jednotlivců se opravdu počítají, ale lepší je, když politici současně vědí, o čem lidé usilují, a pocítují jejich tlak.
Foto: Archiv Mary Taylorové

► pokračování ze strany 2

* Nyní jste jednou z vůdčích postav kampaně FOE zabývající se změnami klimatu a energií. Na čem zrovna pracujete?

Změna klimatu se stává natolik naléhavým problémem, že kvůli němu i špatně spím. Nyní usilujeme o to, aby globální oteplování nepřesáhlo dva stupně Celsia, přesto ale můžeme s velkou pravděpodobností očekávat vážné - a nesmírně nespravedlivé - následky. (Pozn. redakce: Oficiální politikou EU včetně Velké Británie je snaha udržet růst globální teploty pod 2 stupni Celsia.) Mnoho chudších zemí, které nesou jen minimální díl viny, bude kvůli změnám klimatu velmi trpět. Mojí prací je především hledání energetických alternativ a řešení, které nás zbaví závislosti na fosilních palivech. Jde například o větrnou, vodní, přílivovou a solární energii. Velká Británie má těchto zdrojů dostatek, ale pochází z nich pouze 2 % z celkového počtu vyrobené energie.

* Na závěr si dovoluji trochu osobní otázku. Jak jste se vůbec ke své práci dostala? Jak se z člověka stane profesionální zastávce životního prostředí?

Jako dítě jsem milovala divoké květiny a přírodu! To mě později přivedlo k biologii a biochemii, kterým jsem se věnovala několik let. Když mi bylo kolem třicítky, tak mě začala práce v laboratoři trochu nudit. Jako dobrovolnice jsem se připojila k místní pobočce Přátel Země a uvědomila si, že mám užitečné znalosti, které zde mohu uplatnit. Také se mi velmi zalíbil ten mix politiky, životního prostředí, práva a vědy.

* Máte nějaké životní motto či myšlenku, která vás provází životem?

Acce jednotlivců se opravdu počítají, ale lepší je, když politici současně vědí, oč lidé usilují, a pociťují jejich tlak.

Jan Losenický

► pokračování ze strany 1

Města v Česku se dusí

Nad obzor vyčnívá temná silueta Hradčan, jak místní předzívají vysokým pecím Vítkovických železáren, a celý obzor se ztrácí v kouřovém oparu. Zde, v Ostravě, dýchají lidé nejvíce znečištěný vzduch z celé republiky. „Zatímco v Praze se lidé dusí kvůli autům, na Ostravsku hlavně kvůli vysoké koncentraci průmyslových podniků. Je absurdní, že se ve městě už několik let systematicky kácí parky i stromořadí, zabírají se zelené plochy,“ říká Helena Váňová, dlouholetá spolupracovnice ostravské pobočky Arniky, která zachránila před vykácením desítky stromů. „Při tak katastrofálním stavu ovzduší jsou stromy nepostradatelné, aby imisní zátěž alespoň trochu kompenzovaly. Politikové to však stále ještě nechápou,“ říká Váňová.

Právě nyní chtějí úřady pokácet více než dvě stě stromů v Komenského sadech. Stále jsou ohroženy desítky zdravých stromů v památkové zóně Poruba, další záměry přibývají v jiných částech města. Nešvar kácení se rozšiřuje po celém kraji. Například v opavském městském parku má padnout více než čtyři sta stromů, dřevin se zbavuje i Brušperk, často se kácí staleté stromy na hřbitovech. Za poslední roky padly stovky stromů ve všech částech města Ostravy. Dohromady jsou to tisíce vykácených stromů. A důvody? Velmi podobné jako v Praze. Stromy jsou prý staré, překážejí novým stavbám a auta nemají kde parkovat.

Zachrání stromy ministerstvo? Po loňské zimě, kdy se kvůli mírnému počasí silničáři vrhli místo údržby silnic na kácení stromořadí podél cest a zničili stovky krásných stromů, se objevila naděje. Ministerstvo životního prostředí přiznalo, že problém je vážný, a začalo pracovat na zpřísnění paragrafů chránících stromy. Nyní se ale zdá, že projednávání ustrnulo na mrtvém bodě a nový zákon je v nedohlednu.

Více informací: <http://stromy.arnika.org>

Martin Skalský

Stromy zachycují nebezpečný prach

Na začátku tohoto roku byla zveřejněna studie, která poukazuje na další významnou funkci stromů ve městech. Dobrých vlastností mají stromy několik: omezují hluk, během teplého počasí významně ochlazují své okolí, mají vliv na duševní pohodu lidí, vytvářejí kyslík a také dokáží zachycovat nebezpečný prach.

Přesněji řečeno prachové částice menší než deset mikrometrů - PM10. Nadměrné působení polétavého prachu může poškozovat dýchací ústrojí. Hlavní nebezpečnost ale spočívá v jeho složení. Na povrch těchto částic se totiž váže řada nebezpečných látek (organické látky, těžké kovy apod.), které se vdechováním prachu dostávají do lidského těla. Vyšší koncentrace PM10 jsou především u zdrojů jeho vzniku např. v sousedství těžebních nebo cementářských provozů, ale také ve městech, kde je rozšířena automobilová doprava.

Stromy zachycují prachové částice na svých listech nebo jehlicích. Jejich schopnost čistit vzduch je tedy odvislá od stáří a velikosti. Studie, kterou vydala Evropská komise, byla zaměřena na města ve Velké Británii. Její autoři odhadují, že jen v Glasgowě polapí stromy z ovzduší každý rok téměř pět tun částic PM10. Vysazování stromů tedy lze výrazně přispět ke kvalitě městského ovzduší. V tomtéž městě by například rozšíření zeleně z dnešních necelých čtyř procent plochy města na osm procent jeho rozlohy znamenalo šestiprocentní pokles koncentrací PM10. Kdybychom osadili čtvrtinu volných ploch v našich městech stromy, průměrné koncentrace nebezpečného prachu by poklesly o dvě až deset procent.

Jezy na Labi jsou značně rizikovou investicí

Tok Labe od Střekova u Ústí nad Labem po státní hranici s Německem má výjimečný charakter. Přibližně čtyřicet kilometrů dlouhou část řeky nerozdělují žádné příčné vodohospodářské stavby, takže zde vzniklo unikátní životní prostředí pro rostliny a živočichy. S jezy, o jejichž stavbě se nyní jedná, by výjimečnost daného úseku vzala za své. Navíc není vůbec jisté, zda by jejich stavbou došlo k vyřešení splavnosti řeky a k navrácení nemalé investice.

Začátkem roku pořádala Arnika spolu s německou nevládní organizací BUND seminář o budoucnosti Labe. Jedním z účastníků konference byl poslanec saského parlamentu za stranu Zelených Johannes Lichdi, který současnou situaci komentoval takto: „V Labi ubývá vody a v Německu proto nelze dosáhnout jeho celoroční splavnosti. Německá vláda nebude stavět jezy ani jiné stavby, protože by se to nevyplatilo.“ Obdobný postoj měl i Pavel Tremel z Výzkumného ústavu vodohospodářského T. G. Masaryka: „Na základě dlouhodobých měření předpokládáme, že vody v Labi bude stále méně. Nové jezy zřejmě

nedokáží lodní dopravě nijak pomoci, nanejvýš kompenzují úbytek vody způsobený počasím.“

Někteří odborníci tvrdí, že spíše by se měly přizpůsobit lodě než řeka. Velkým problémem je také celkový úpadek zájmu o vnitrostátní lodní dopravu, který se netýká jen České republiky. I přes tyto a mnohé další argumenty Ředitelství vodních cest na stavbě jezů trvá. Zda se nakonec betonovat bude či nikoliv, ale zatím nikdo neví. V případě děčínského jezu se zpracovává dokumentace o vlivech stavby na životní prostředí tzv. EIA. Na stavbu tříkilometrového kanálu u Přelouče a nové plavební komory nebyla ministerstvem životního prostředí udělena výjimka kvůli chráněným živočichům a rostlinám.

Jen jez u Děčína by měl stát více než sto miliónů eur a jeho financování by šlo především z evropských fondů a veřejného rozpočtu naší republiky. Na nesmyslnost záměru upravit splavnost Labe poukázal i žebříček padesáti projektů, které nejvíce poškodí životní prostředí střední Evropy, sestavený organizacemi CEE Bankwatch Network a Přátelé Země. Děčínský jez se totiž stal jednou z „oceněných“ staveb.

Jan Losenický

Tým Bořena chystá víkendový tábor a rozrostl se o nový pozemek

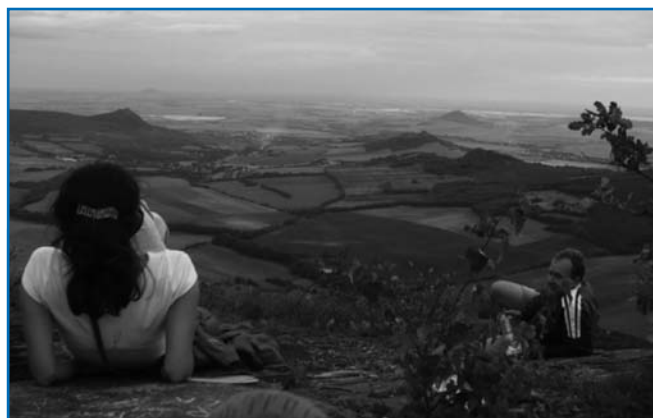
Jednou z aktivit Arniky je snaha o zachování druhové rozmanitosti přírody. Součástí sdružení je i Tým Bořena, který se stará o vybrané pozemky v Českém středohoří s výskytem chráněných a ohrožených druhů rostlin a živočichů. Od letošního roku přibyl k jeho dosavadní pronajaté lokalitě pod Lipskou horou pozemek pod vrchem Kaňkov nedaleko obce Želenice. Seznámit se s ochranou pestrosti fauny a flóry přímo v terénu můžete například na připravovaném víkendovém táboře, kam všechny zájemce srdečně zveme.

Nově získaný pozemek není pro Bořenu neznámý, neboť na tuto lokalitu již v minulosti přestěhovala několik ohrožených druhů rostlin. Patří mezi ně například len žlutý nebo hvězdnice chlumní. Pátráním v katastrálních mapách se podařilo zjistit, že větší část zmiňovaného území vlastní právě obec Želenice. Po jednání se starostou obce se Tým Bořena podařilo dohodnout na správě pozemku, takže bude moci pečovat i o další ohrožené druhy, které se na něm vyskytují.

Lokalita pod vrchem Kaňkov nebyla jedinou, o níž se Tým Bořena zajímal. Během loňského roku proběhlo poměrně rozsáhlé mapování území v oblasti Českého středohoří, kde byly zjištěny ohrožené druhy rostlin, o které není náležitě postaráno. Po mapování a zjištění vlastníků těchto lokalit následovalo jejich oslovení. Jednání o získání některých z pozemků pod patronát stále probíhají. Doufáme tedy, že lokalita u Želenic není poslední, kterou Tým Bořena získal.

V předchozích letech probíhala péče o pozemky především formou jednodenních akcí, na nichž ale účastníci neměli možnost lépe se seznámit s krajinou Českého středohoří a strávit zde svůj volný čas i jiným způsobem než jen prací. Tým Bořena bude proto již podruhé pořádat víkendový tábor, jehož součástí budou i výlety a další zajímavé aktivity. Měl by se, podobně jako v minulém roce, konat opět koncem srpna či začátkem září. O přesném termínu konání a programu tábora budou zájemci předem informováni na webových stránkách Arniky nebo mohou napsat email na borena@arnika.org. Chcete-li udělat pro ochranu přírody něco konkrétního a poznat nové lidi, pak si náš tábor nenechte ujít.

František Kraus

Snímek z výletu loňského tábora Bořeny na Lipskou horu.

Foto: František Kraus

Čistý vzduch je pro Ostravu stále nedostižným luxusem

Občané se na sdružení Arnika obracejí především kvůli ochraně přírody. Ostravská pobočka se však čím dál častěji potýká s dotazy ohledně kvality městského ovzduší. „Lidé nejčastěji zajímá, nakolik znečištěné ovzduší ohrožuje jejich zdraví, a zda proti tomu mohou něco udělat,“ říká Helena Váňová z Arniky v Ostravě.

Podle posledních údajů z Integrovaného registru znečišťování (IRZ) je Moravskoslezský kraj zasažen průmyslovým znečištěním nejvíc v celé ČR. V žebříčcích, které Arnika vypracovala dle dat nahlášených jednotlivými znečišťovateli, je na tom nejhůř například ohledně úniků tzv. reprotoxických látek (ohrožujících reprodukci). Kraj Petra Bezruče vítězí i v žebříčku rakovinotvorných látek a v součtu produkce skleníkových plynů je hned druhý nejhorší.

Tento stav se samozřejmě musí podepsat na zdraví obyvatel. Některé konkrétní důkazy již existují. Začátkem dubna vydal Zdravotní ústav se sídlem v Ostravě zprávu o studii, která v minulém roce monitorovala stav životního prostředí v ostravských částech Radvanice a Bartovice. V závěru zprávy je přímo uvedeno, že lidé žijící ve sledovaných oblastech „jsou vystaveni vysokému až nepřijatelnému zdravotnímu riziku a zejména u těch, kteří žijí v lokalitě celý život, se mohou projevit zdravotní problémy.“ Tatáž studie mimo jiné upozorňuje na zvýšený výskyt respiračních onemocnění u dětí nebo kontaminaci půdy a vody v daných oblastech těžkými kovy.

Dalším velkým problémem Ostravska je nedodržování limitních hodnot pro polévatý prach (PM10 a PM2,5), ale také pro polyaromatické uhlovodíky a jiné látky. Jen v roce 2007 byl povolený denní limit pro PM10 překročen ve 217 dnech a přitom maximální povolené překročení tohoto limitu je 35 dní během jednoho celého roku.

Za původce současného stavu ovzduší nad Ostravou bývá označován ocelářský podnik Arcelor Mittal Steel Ostrava a.s., který vévodí i statistikám v IRZ. Stálých zdrojů průmyslového znečištění je ale v kraji mnohem víc. Velký podíl na situaci má často opomíjená automobilová doprava a nezanedbatelné je také znečištění z průmyslového jihu Polska. Příčinou dlouhodobě špatného vzduchu v kraji je tedy koncentrace velkého množství zdrojů v jedné oblasti. Náprava proto nebude snadná, což předdeslal i průběh konference o kvalitě ovzduší, která se konala 14. dubna.

Zástupci města, kraje, Ministerstva životního prostředí ČR (MŽP), hygienici a další se shodli na faktu, že problematiku ovzduší je potřeba urychleně řešit. Místy však docházelo k přehazování horkého bramboru, zvláště když kraj tvrdil, že udělal co mohl a nyní je řada na MŽP, aby zpřísnilo zákonné limity. To naopak upozornilo, že silné nástroje (jako například integrovaná povolení), které mohou situaci příznivě ovlivnit, má v rukou kraj. Jak ovšem podotkli někteří z přednášejících, problém se netýká jen emisních limitů, ale zejména imisí - celkového množství znečišťujících látek v ovzduší. Neboť i když jednotlivé podniky emisní limity plní, tak v součtu svými zplodinami dělají zejména oni z Ostravy město, kde se nedýchá lehce.

Další informace o největších znečišťovateli i nebezpečných látkách najdete na: <http://bezjedu.arnika.org>.

Vendula Kubačáková

Arnika vydala mapu výskytu toxických látek v ČR

Koncem května si Arnika připomněla výročí podepsání Stockholmské úmluvy. Z dohody, kterou přijala i ČR, vyplývá pro signatářské země závazek zakázat nebo alespoň radikálně omezit používání a výrobu dvanácti vybraných perzistentních organických látek (POPs). Dioxiny, DDT, polychlorované bifenyly a další POPs patří vůbec k tomu nejtoxičtějšimu, co člověk kdy vyprodukoval. Arnika nyní vydává mapu, která ukazuje, kde se u nás tyto látky používaly. Nabízí i informace o výsledcích jejich monitoringu, který provádí řada státních orgánů a dalších organizací včetně Arniky.

Dříve byly mnohé z těchto látek velebeny pro své uživatelské vlastnosti. Polychlorované bifenyly se například používaly i ve rtěnkách. Později se ale začalo zjišťovat, že tyto zázraky vědy způsobují nenávratné škody na přírodě i lidském zdraví. Některé

z nich podporují vznik rakoviny, snižují plodnost nebo omezují výkon imunitního systému. Jeden z tvůrců mapy, Ing. Milan Havel, k tomu dodává: „Velkým problémem těchto látek je kromě jejich toxicity schopnost dlouho přetrvávat v životním prostředí. Navíc se hromadí v živých organismech, zejména v jejich tukových tkáních, neboť nejsou rozpustné ve vodě. V podobě „zdravého“ rybiho masa je proto můžete mít i na svém talíři.“

Výskyt POPs byl měřen v různých složkách životního prostředí, např. ve vodě, v půdě, ale i v lidské krvi nebo v mateřském mléku. Mapa perzistentních organických látek v ČR ukazuje také zdroje jejich úniků. Jsou jimi chemické provozy, spalovny odpadů, různé havárie, požáry a další. „Naše publikace by mohla pomoci vyučujícím ekologické výchovy i dalších předmetů. Dobře totiž znázorňuje, že problematika toxických látek se bohužel týká i nás. POPs jsou nemilým dědictvím, s nímž se budou muset naše děti vyrovnat,“ dodává Milan Havel.

Jan Losenický

Pardubické štiky v mikulovickém jezírku

Poprvé za svoji existenci rozhoduje Okresní soud v Pardubicích o trestném činu ohrožení životního prostředí. Verdikt padne ke konci května a ať už bude znít jakkoli, to že případ skončil u soudu, je ojedinělé celorepublikově. Státní žalobkyně viní Luďka Zahradníka za nepovolené zavážení jezera v Mikulovicích, kde se vyskytovaly ohrožené druhy obojživelníků. Bez místního ekologického sdružení, kterému CEPO poskytuje několik let pomoc, by se žádný soud nekonal. A jezero, na jehož zbytku přežívá zlomek zvláště chráněných žab, by neexistovalo.

Původním vlastníkem lokality byla cihelna - státní podnik, který v pol. 90. let zkrachoval. Jeho likvidátorem byl do roku 2002 současný primátor Pardubic a senátor za ODS Ing. Jirí Střítecký. Ve vedení cihelny působila i JUDr. Šárka Línková, manželka vícehejtmana Pardubického kraje, která později začala připravovat realizaci skládky. Už jako jednatelka firmy ESSOR přesvědčila obec, aby změnila územní plán, a katolickou církev, aby pozemky vrácené v restituci dala k dispozici. V roce 1997 byla společnost ESSOR přejmenována na PPS a jména společností propojených se skládkou se měnila ještě několikrát. Společníkem a jednatelem většiny z nich, včetně té poslední - Skládky-Elzet s. r. o., byl, resp. je, Ing. Luděk Zahradník.

Pardubický magistrát zavážení jezera odpadem toleroval, neboť prý nešlo o skládkování, ale o přípravu skládky. Za skládkování by Zahradník musel platit poplatky obci, takto naopak peníze inkasoval. Nedlouho po povolení skládky umístil Pardubický kraj doprostřed jezera silnici I. třídy. Společnost Zahradníka tak dostala další peníze jako náhradu za omezení podnikání. Později se ale ukázalo, že v lokalitě žije několik druhů chráněných živočichů, jejichž výskyt brání provozu skládky. Zahradník poté sice požádal o výjimku Ministerstvo životního prostředí ČR, ale ta nikdy nenabyla právní moci. V navážení odpadů se přesto pokračovalo dál. Následovaly směšně nízké pokuty, které inkasované miliony určitě nevyvážily. Jezero v Blatě bylo jednou z nejvýznamnějších lokalit na východ od Pardubic, kde se vysky-

Jezero v Blatě u Mikulovic přepůlené novou silnicí.
Foto: Pavel Kišidai

to v a l i
ohrožení
obojživelníci. Z úst
znalce to
z a z n ě l o
bohužel až
v trestním
řízení za
její zničení.

Lukáš
Matějka

Podpora občanů v minulém roce: 190 případů, 864 konzultací

Zájem o odborné poradenství v oblasti životního prostředí nepolevuje. Jen za minulý rok poskytlo Centrum pro podporu občanů sdružení Arnika přes 800 bezplatných konzultací. Zabývalo se 190 případy, v nichž pomáhalo lidem, občanským sdružením a obcím bránit jejich životní prostředí.

Právní expert Centra Lukáš Matějka o své práci říká: „Lidé se na nás obrací tak často, neboť současné zákony jsou pro běžného občana příliš složité. Úředníci zpravidla s řešením problémů nepomohou.“ Příčinu nedostatečné péče o životní prostředí ale vidí i jinde: „Kvalita prostředí, v němž žijeme, bezprostředně závisí na míře, se kterou se veřejnost zapojuje do diskusí a rozhodovacích procesů. Ve srovnání se zeměmi západní Evropy máme stále co dohánět. Situaci ještě zhoršuje neochota úřadů sdělovat občanům informace ohledně životního prostředí.“

Úspěšně vyřešené kauzy minulého roku jsou důkazem, že aktivní přístup ke svému okolí má smysl. Občanům, kterým Centrum v minulém roce pomáhalo, se například podařilo zachránit desítky stromů před pokácením, potrestat firmu poškozující Čečelické jezero se vzácnou sladkovodní medúzkou či zastavit ukládání odpadů ve Výskytně u Jihlavy. V Praze Centrum oponovalo výstavbě mrakodrapů na Pankráčské pláni, věnovalo se také ochraně oblastí Natura 2000 na dolním Labi a v okolí Dolní Lutyně na severní Moravě.

„Televize a noviny na nás denně chrlí špatné zprávy. Také my jsme často svědky korupce, ničení přírody a pošlapávání zákonů. Přestože většina případů vypadá beznadějně, někdy se podaří zvítězit. Vážíme si lidí, kteří jsou ochotni věnovat svůj čas a úsilí ve prospěch lepšího životního prostředí. I nadále je budeme všemožně podporovat,“ uzavírá vedoucí Centra pro podporu občanů Martin Skalský.

Jan Losenický

Poradenské okénko

Co dělat, když...

...továrna v sousedství tají informace?

Povinnost poskytovat na vyžádání informace se vztahuje jen na úřady, územní samosprávu a jimi řízené instituce (např. státní a městské podniky). Továrna občanům poskytovat informace nemusí, ale hlásí různé údaje úřadům. Data o největších znečišťovateli naleznete v IRZ: <http://bezjedu.arnika.org/irz.shtml>.

...chce zastupitelstvo zastavět zelenou plochu?

Sepište petici a informujte o ní veřejnost. Podívejte se, co říká o dané lokalitě územní plán a požadujte jeho zachování či změnu. Požadujte, aby věc projednalo zastupitelstvo a zasedání se zúčastněte. Požadujte vyhlášení místního referenda o využití obecních pozemků nebo podobě územního plánu. Některé další rady můžete najít na: <http://cepo.arnika.org>.

Arnika České Budějovice

Začátek roku 2008 oslavila naše pobočka Arniky úspěchem. Do Koalice za náhradu PVC vstoupila českobudějovická školka v Nerudově ulici. Zavázala se tím, že bude nejen ohledně hraček, ale i vnitřního vybavení, upřednostňovat materiály nepoškozující životní prostředí a neohrožující zdraví dětí - tedy výrobky a vybavení bez PVC. Kampaně „Nehrajme si s PVC“ se týkaly i některé další aktivity. Ke konci ledna jsme vyhodnotili výsledky průzkumu před českobudějovickými supermarketami o potravinách balených do polyvinylchloridu. Poměrně překvapivým zjištěním bylo, že většina dotazovaných nevěděla, jak rozpoznat PVC od jiných plastů. To bychom rádi napravili v dalších měsících prostřednictvím naší plakátové kampaně, kterou jsme odstartovali v dubnu. Za velkou pomoc s realizací ankety bychom rádi poděkovali studentům Střední školy obchodu, služeb a podnikání.

Na měsíc březen jsme připravili doprovodný program pro festival dokumentárních filmů o lidských právech Jeden svět. Šlo o výstavu fotografií „Chemické havárie, neštěstí, o kterých průmysl nemluví, rizika, kterým můžeme předejít“, kterou mohli návštěvníci vidět v kině Kotva.

Českobudějovické základní školy Arnika oslovila s nabídkou připojit se do soutěže „Naše škola bez jedů“, ve které budou žáci druhého stupně základních škol týmově připravovat interaktivní prezentaci o výskytu toxických látek a materiálů na jejich škole. Nejlepší tým odjede na zajímavý výlet do zahraničí. Koncem dubna s námi mohli obyvatelé Českých Budějovic oslavit Den Země. Na Lanově třídě jsme i přes deštivé počasí poskytovali informace ohledně naší činnosti a současných kampaní.

Jitka Straková

Arnika Děčín

Arnika ve spolupráci se sociologem Janem Morávkem zpracovala ekologicko-spotřebitelský výzkum zaměřený na potraviny balené v PVC. Jeho výsledky zveřejněné začátkem roku bohužel ukázaly, že lidé většinou sice potraviny v tomto plastu kupovat nechtějí, ale současně tyto nebezpečné obaly nepoznají. Tiskovou konferencí na konci března jsme proto zahájili originální plakátovou kampaň v autobusech MHD, která má děčínské spotřebitele před výrobky z PVC varovat. Současně chceme spotřebitele seznámit s tím, jak se obalům z polyvinylchloridu bezpečně vyhnout.

Plakátové kampani předcházela výstava o PVC v Čajovém klubu Ve vlnách. Také jsme distribuovali skládačky Nehrajme si s PVC do děčínských mateřských škol a uspořádali přednášku v Mateřském centru Bělásek. Během března jsme provedli průzkum potravin v děčínských supermarketech zabalených do PVC nebo neoznačených obalů.

V rámci dubnových oslav Dne Země se Arnika Děčín připojila k týdenní akci pořádané Správou CHKO Labské pískovce, která proběhla v městské knihovně. Prostřednictvím výstavních panelů a publikací se návštěvníci akce seznámili s riziky PVC a přímo na místě mohli podepsat petici za jeho náhradu.

Kamil Repeš

Arnika Jihlava

Pro činnost Arniky v Jihlavě nastává výrazná změna k lepšímu. Od magistrátu jsme získali k pronájmu prostory ke zřízení pobočky, takže končí téměř roční období práce bez kanceláře. Při rekonstrukci a zařizování se samozřejmě budeme vyhýbat PVC a nábytku z dřevotřísky. Naši novou pobočku budete moci již brzy navštívit v centru města ve Škrétově ulici č. p. 5. Bezplatnou pomoc v oblasti ochrany přírody poskytujeme jednotlivcům i obcím nebo sdružením.

Na začátku roku jsme seznámili veřejnost s výsledkem spolupráce našeho sdružení a Nemocnice Havlíčkův Brod. Její dětské oddělení se rozhodlo nahradit zdravotnické pomůcky z PVC měkčeného ftalátu za výrobky z bezpečnějších materiálů. Spolupráci s nemocnicí koordinoval především Matěj Man z choťbošské pobočky Arniky.

Věnovali jsem se také problémům, které Jihlavanům způsobuje podnik Kronospan. Mimo jiné jsme pořádali tiskovou konferenci k neúspěšné kolaudaci OSB linky, na které byla probírána i odborná studie zpracovaná ke kolaudaci. Ta poukázala na zvýšené koncentrace formaldehydu především v pracovním prostředí a blízkém okolí podniku.

V dubnu jsem spolu s ostatními neziskovkami slavili Den Země. Oslavy letos opustily náměstí T. G. Masaryka a přesunuly se do příjemného prostředí jihlavského lesoparku Heulos. Pro nejmladší návštěvníky jsme ve stánku Arniky měli připravenou soutěž „Co nám dává živý strom.“ Děti si při hře uvědomily, nakolik jsou stromy pro lidi i zvířata důležité a co všechno nám přinášejí. Dospělé návštěvníky jsme seznamovali nejen s tím, co Arnika dělá pro ochranu stromů, ale i s našimi dalšími kampaněmi.

Jana Vítnerová

Arnika Ostrava

V druhé půlce ledna pořádala ostravská pobočka Arniky v Mateřském centru Krteček přednášku o škodlivosti PVC. V únoru a první týden v březnu mohli diváci festivalu Jeden svět zhlédnout v galerii Fiducia výstavu o chemických haváriích. Výstava upozorňující na rizika spojená s chemickou výrobou navštívila Ostravu již podruhé. V podobném termínu se konala i výstava v Matičním gymnáziu zaměřená na problematiku vodních ekosystémů.

Dubnových oslav Dne Země se naše pobočka účastnila hned na třech místech - v Ostravě-Porubě, Ostravě-Jihu a v areálu Hornického muzea v Ostravě-Petřkovcích. Již tradičně jsme lidem představili své aktivity z oblasti ochrany životního prostředí, a to zejména kampaně Budoucnost bez jedů, Nehrajme si s PVC a Šetrné papírování. Informační panel „Recyklovaný odpad - slouží dál“ přiblížil návštěvníkům recyklované materiály, které si lidé mohli doslova osahat. Že řepný cukr není dobrý jen do čaje, ale také k výrobě nádobí, ukázala výstavka nádobí z rozložitelných bioplastů. Děti si ověřily své znalosti při poznávání divokých zvířat a rostlin.

Na oslavy Dne Země zvolna navázala poslední dubnový týden také přednáška v klubu Fiducia Nehrajme si s PVC. Široké veřejnosti poskytla užitečné informace, proč omezit výrobu a používání PVC v domácnostech, ale zejména ve výrobcích pro děti a zdravotnických pomůckách.

Vendula Kubačáková

Dobrovolnictví je dobrý začátek a dobrá šance i pro Vás

Ve čtvrtletníku Arnikum se dozvíte nejen o činnosti Arniky, ale také o lidech, kteří v ní pracují nebo jí pomáhají. Jedním z nich můžete být v budoucnu i Vy osobně!

Asistentka výkonné ředitelky Arniky Renata Konupková vzpomíná na své začátky: „Dobrovolnictví s Arnikou pro mě znamenalo vyrazit ven, do přírody nebo do jiného města. Podívat se někde, kde jsem ještě nebyla a ne jenom na „výlet“, ale s určitým záměrem. Vyrazit vlakem s partou mladých lidí s cílem pomoci Zemi a pobavit se!“ Renata od letošního ledna pracuje v pražské kanceláři Arniky na plný úvazek a kromě jiného má na starosti práci s dobrovolníky, takže poznává dobrovolnictví i z druhé strany. „Dobrovolníci jsou pro nás, jako ostatně pro většinu neziskovek, nepostradatelnou živou vodou. Snažíme se jim proto vyjít vstříc a nabízet jim takovou práci, která je obohatí a bude je bavit,“ dodává.

Díky rozsahu zaměření a činnostem, kterým se Arnika věnuje, můžeme nabídnout například praxi pro studentky a studenty nej-

různějších oborů. „Jedním z našich témat jsou toxické látky. Rádi bychom proto spolupracovali třeba s lidmi, kteří studují či studovali lékařství nebo chemii a zajímá je dlouhodobé působení těchto látek na člověka. Realizovat se u nás ale mohou i lidé z humanitních oborů. Focením, filmem, novinářinou, překladatelstvím nebo ekologií - to jsou některé z profesí, které můžete v Arnice vyzkoušet nebo v nich uplatnit své dovednosti.“

Smysluplnou práci ale u nás najdou i ti, kteří si chtějí od té své spíše odpočinout nebo vyzkoušet něco nového. „Já jsem se do sítě Arniky „chytla“ během příprav na jeden happening. Důležité pro mě tehdy bylo, že jsem mohla hodit své všední starosti za hlavu a odpočinout si při něčem užitečném,“ uzavírá Renata.

Práce v Arnice na postu dobrovolníka by určitě neměla vylepšit jen Váš životopis. Možná největším plusem, jenž Arnika nabízí, je možnost poznat trochu jinou atmosféru, než která se line ve většině ziskových firem a společností.

Jan Losenický

Prázdninové festivalové putování

Během následujícího léta budete mít možnost potkat stánek Arniky na mnoha hudebních festivalech. Letního festivalového putování s Arnikou se ale můžete i sami zúčastnit. Třeba zjistíte, že vstup zdarma a placení jízdného na festival není tou největší výhodou, kterou svou dobrovolnickou pomocí získáte.

Pro někoho může být přitažlivým pozitivem, že na některých festivalech mají dobrovolníci šanci trochu víc poznat jejich zákulisí. V minulém roce se našim dobrovolníkům například povedlo získat pod petici „Za náhradu PVC“ i podpisy známých zpěváků, zpěvaček a významných osobností.

A kam se letos Arnika chystá? Většinou jde o tradiční a osvědčené akce, které budou stálí dobrovolníci dobře znát. Začínáme Festivalem životního prostředí konaným zkrájí června na Náměstí Míru. Jde o setkání ekologických neziskových organizací pořádané Zeleným Kruhem. Dále nás čekají letní festivaly jako například: Boskovice 2008, Prázdniny v Telči, České Hrady - Švihov, Litoměřický kořen, OAM festival v Trutnově a další. Na podzim se můžete těšit například na kulturní přehlídku Babí léto v léčebně v Bohnicích.

Jedním z míst, kam o minulých prázdninách Arnika zavítala, bylo i trutnovské Bojiště. Foto: Jan Heger

Jménem celé Arniky Vám přeji vydařené léto a doufám, že se s námi na některé z letních akcí potkáte. Pokud nám chcete s putováním pomoci, tak nás neváhejte kontaktovat (e-mail: arnika@arnika.org, mobil: 774 726 226, kancelář: 222 781 471). Čím dříve, tím budeme radši, a Vy si budete moci vybrat právě ten „Váš“ festival. A pokud ještě favorita mezi festivaly na prázdniny nemáte, tak Vám s výběrem rádi pomůžeme.

Renata Konupková